

Konkurences padome

Būvkomersantu sadarbības formu
publiskajos iepirkumos
tirgus uzraudzība
Noslēguma ziņojums

Rīga

SATURA RĀDĪTĀJS

Satura rādītājs	2
Ievads	3
1. Regulējuma tvērums un prasības attiecībā par apakšuzņēmēju piesaisti.....	4
2. Apakšuzņēmēju piesaiste	7
3. Citu iepirkumu izmeklēšanas lietās sastopamo situāciju analīze	13
Kopsavilkums un secinājumi	16

IEVADS

Pamatojoties uz Konkurences padomes (turpmāk – KP) 07.04.2014. lēmumu Nr.15, tika ierosināta „Būvkomersantu sadarbības formu tirgus uzraudzība” (turpmāk – Uzraudzība). Uzraudzības mērķis ir novērtēt būvkomersantu sadarbības formas un to ietekmi uz konkurenci publiskajos iepirkumos.

Lai sasniegtu uzraudzības mērķi, tika uzstādīti sekojoši uzdevumi: izveidot reprezentatīvu publisko iepirkumu datu bāzi un dažādos griezumos izvērtēt tendences, pretendentiem veidojot attiecības ar potenciāliem apakšuzņēmējiem, kā arī izvērtēt normatīvo regulējumu.

Uzraudzībā no Iepirkumu uzraudzības biroja (turpmāk – IUB) ir iegūta datu bāze par publiskajiem būvpakalpojumu iepirkumiem periodā no 2010. līdz 2013.gadam un atlasīti tie publiskie iepirkumi, kas attiecināmi uz būvniecības darbiem ar kopējo ģenerālo CPV kodu 45000000-7, bet nav ceļu būvniecība, infrastruktūras (ūdenssaimniecības objektu rekonstrukcija) vai labiekārtošanas būvniecība, piemēram, apkārtnes apzaļumošana. Gadījumos, kad iepirkums sastāvēja no vairākām daļām, katra no tām tika vērtēta kā atsevišķs iepirkums. Par atsevišķiem iepirkumiem tika pieprasīti skaidrojumi no konkursa uzvarētājiem.

Par atlasītajiem 47 iepirkumiem¹ tika pieprasīta informācija no 36 iepirkumu rīkotājiem (pasūtītājiem). Kopumā no 35 iepirkumu rīkotājiem tika saņemtas atbildes par 46 iepirkumiem. Viens iepirkums tika pārtraukts sakarā ar sūdzību pēc uzvarētāja noteikšanas, tāpēc analizēs, kur vērtēta apakšuzņēmēju piesaistes plānošana u.c. apstākļi (ko iespējams izvērtēt, nezinot, kā reāli izveidojās attiecības), maksimālais analizēto iepirkumu skaits ir 46. Savukārt analizēs, kurās tiek vērtēti projekta faktiskās izpildes apstākļi pēc uzvarētāja noteikšanas, maksimālais analizēto iepirkumu skaits ir 45. Ievērojot, ka starp iepirkumiem varēja būt tādi, kuros piedāvājumi ir saskaņoti ar citiem tirgus dalībniekiem, tātad, neatspoguļojot patiesus pretendentu plānus, situācija tika vērtēta gan atsevišķi pa pretendentiem, gan kopumā pa uzvarētājiem.

Kopējais analizēto piedāvājumu skaits visos iepirkumos ir 212. Atsevišķos gadījumos aptaujātās personas nesniedza pilnīgu informāciju, pamatojot, ka pieprasītā informācija netika uzskaitīta un nav personas rīcībā². Tādēļ dažus iepirkumus nebija iespējams analizēt atsevišķos griezumos, un tie no attiecīgas analīzes tika izslēgti.

---

¹ Iepirkumu daļas tika izvērtētas kā atsevišķs iepirkums.

² Ņemot vērā dažādos laika periodos pastāvošo atšķirīgo Publiskā iepirkuma likuma (turpmāk – PIL) redakciju, ne vienmēr pretendentu piedāvājumos ir norādīti dati par apakšuzņēmējiem. Īpaši izteikti tas vērojams kopš 2012.gada, kad stājās spēkā PIL redakcija, kas paredz, ka var nenorādīt apakšuzņēmējus, kuru veicamo būvdarbu daļa ir līdz 20% no kopapjoma.

1. Regulējuma tvērums un prasības attiecībā uz apakšuzņēmēju piesaisti

(1)

- 1 Konkurences tiesību normas atsevišķi kā aizliegtās vienošanās pārkāpumu izceļ vienošanos un paredz atbildību par "*piedalīšanos vai nepiedalīšanos konkursos vai izsolēs vai par šīs darbības (bezdarbības) noteikumiem, izņemot gadījumus, kad konkurenti publiski darījuši zināmu kopīgu piedāvājumu un šā piedāvājuma mērķis nav kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci*". Konkurences likuma 11.panta regulējums atļauj piesaistīt apakšuzņēmējus vai veidot tirgus dalībnieku apvienības, gatavojot kopīgu piedāvājumu, tādā veidā palielinot uzņēmumu konkurētspēju tirgū. Izņēmums ir tad, ja vienošanās mērķis ir izslēgt savstarpēju konkurenci konkursā, sadalīt tirgu vai citādākā formā ierobežot konkurenci.
- 2 Atbilstoši Publiskā iepirkuma likuma (turpmāk – PIL) 2.pantam viens no iepirkumu regulējuma mērķiem ir iepirkuma procedūras atklātuma un godīgu un vienlīdzīgas konkurences iespējas iepirkumos nodrošināšana. Līdz ar to konkurences tiesību pamatprincipi ir attiecināmi arī uz publiskajiem iepirkumiem.
- 3 Būvniecības regulējuma (Būvniecības likums, Vispārīgie būvnoteikumi u.c.), kura primārais mērķis ir nodrošināt kvalitatīva un droša būvniecības procesa norisi, piemērošana un jauna regulējuma izstrāde publisko iepirkumu kontekstā būtu īstenojama, ievērojot iepirkumu realizācijas caurspīdīgumu un veicinot brīvas un vienlīdzīgas konkurences principus.

(2)

- 4 Saskaņā ar PIL 20.pantu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 31.07.2012.) apakšuzņēmējiem drīkstēja nodot ne vairāk kā 70% no kopējā darbu apjoma. Publiskā būvdarbu iepirkuma pretendents bija pienākums piedāvājumā norādīt visus apakšuzņēmējus.
- 5 PIL 20.panta regulējums, kas stājās spēkā 01.08.2012., dod tiesības pretendents nodot apakšuzņēmējam vai vairākiem apakšuzņēmējiem līdz pat 100% būvdarbu un paredz pienākumu norādīt tikai tos apakšuzņēmējus, kuru veicamo būvdarbu daļa ir virs 20%. Atbilstoši PIL 20.panta sestajai daļai ar apakšuzņēmēju saprot pretendenta piesaistītu vai nolīgtu personu, kura "veic būvdarbus vai sniedz pakalpojumus, kas nepieciešami ar pasūtītāju noslēgta publiska būvdarbu vai pakalpojumu līguma izpildei neatkarīgi no tā, vai šī persona būvdarbus veic vai pakalpojumus sniedz pretendents vai citam apakšuzņēmējam". Tādējādi PIL 20.pantā noteiktais skar arī apakšuzņēmēja nolīgtus būvniekus.
- 6 Saskaņā ar PIL 20.panta piekto daļu apakšuzņēmēja veicamo būvdarbu vai sniedzamo pakalpojumu kopējo vērtību nosaka, ņemot vērā apakšuzņēmēja un visu attiecīgā iepirkuma ietvaros tā saistīto uzņēmumu veicamo būvdarbu vai sniedzamo pakalpojumu vērtību³. Tādējādi pretendents ir

---

³ "Par būtiskākajām un biežāk konstatētajām neatbilstībām iepirkuma procedūru dokumentācijā un norisē".

pienākums norādīt kopējo darba apjomu visiem atbilstoši Koncernu likuma 3.pantā noteiktajiem kontroles veidiem (izšķiroša ietekme) saistītajiem apakšuzņēmējiem.

- 7 Vienlaikus konstatējams, ka PIL regulējums var sekmēt to, ka iepirkumos aizvien lielāka pretendenta (arī iepirkuma uzvarētāja) darbu daļa var tikt nodota apakšuzņēmējiem, uzvarētājam darbojoties galvenokārt kā projekta realizācijas vadītājam, bet ne izpildītājam.
- 8 Izvērtējot pasūtītāju sniegtās atbildes par iepirkumu nolikumos iekļauto apakšuzņēmējiem nododamo darbu apjomu, tika konstatēts, ka 100% gadījumu pasūtītāji darbu daļas apjomu, kuru iepirkuma uzvarētājs var nodot apakšuzņēmējiem, nosaka saskaņā ar PIL. Tāpat visos izvērtēto iepirkumu nolikumos bija iekļauta iespēja, ka darbi var tikt nodoti apakšuzņēmējiem.

(3)

- 9 PIL 20.panta ceturtā daļa nosaka tiesisko attiecību formas maiņu no ģenerāluzņēmēja-apakšuzņēmēja uz piegādātāju apvienības formu, ja:
  - pretendents apakšuzņēmējam plāno nodot vismaz 50% no kopējās iepirkuma līguma vērtības;
  - slēdzamā iepirkuma līguma līgumcena ir ne mazākā par 4 269 000 eiro.
- 10 Konstatējams, ka saskaņā ar PIL darbu nodošana vienam apakšuzņēmējam pēc būtības var tikt ierobežota, uzliekot par pienākumu mainīt sadarbības (un atbildības) formu konkrētam ģenerāluzņēmējam un apakšuzņēmējam, ja slēdzamā līguma cena ir virs 4,269 milj. eiro un nododamais darbu apjoms ir būtisks (50% un lielāks). Tāpat konstatējams, ka šāds ierobežojums neattiecas uz iepirkumiem, kuru līgumcena ir zem 4,269 milj. eiro, kā arī gadījumiem, ja pretendents sadalījis darbu izpildi, kas pārsniedz 50%, diviem vai vairākiem apakšuzņēmējiem.
- 11 KP uzskata, ka piegādātāju apvienības sadarbības forma un visu biedru atbildība par darbu izpildi var sekmēt pasūtītāja iespējas kontrolēt darba izpildi.
- 12 Veicot iepirkumu izvērtēšanu, nav konstatēti gadījumi, kad pretendents sadarbību ar apakšuzņēmēju pārveidojis uz piegādātāju apvienību.

(4)

- 13 PIL regulējums paredz pienākumu pasūtītājiem noteikt apakšuzņēmēju nomainīšanas kārtību, kā arī jaunu apakšuzņēmēju piesaistes līguma izpildei kārtību. PIL 20.panta trešā daļa paredz, ka atbilstoši šā likuma 68.panta noteikumiem "pasūtītājs paziņojumā par līgumu vai iepirkuma procedūras dokumentos, kā arī iepirkuma līgumā vai vispārīgās vienošanās noteikumos paredz apakšuzņēmēju nomainīšanas kārtību, kā arī kārtību, kādā jaunie apakšuzņēmēji iesaistāmi līguma izpildē". PIL 68.pants otrā un ceturtā daļa paredz izņēmuma iespējas pasūtītājam kontrolēt apakšuzņēmēja maiņu,

vienlaikus pirmajā daļā nosakot vispārējo principu, ka pretendents ir tiesīgs mainīt apakšuzņēmējus bez saskaņošanas ar pasūtītāju⁴.

- 14 Izvērtējot iegūtos datus, konstatējams, ka tikai vienā no izvērtētajiem gadījumiem, kas notikuši pēc PIL redakcijas, kas pieņemta ar 21.06.2012. grozījumiem, pasūtītājs darbu izpildes līgumā iekļāvis noteikumus, kas paredz, ka pasūtītājs ir informēts par visiem apakšuzņēmējiem objektā, tostarp tādiem, kuru darbu daļa no kopējā darbu apjoma, ir, piemēram, tikai 0,03%. Šāda veida līguma noteikums uzliek pienākumu pretendētājam, kas ir uzvarējis iepirkumā, informēt pasūtītāju par pat ļoti maza būvdarbu apjoma veicējiem, tādējādi nodrošinot pasūtītājam lielāku caurskatāmību un kontroles iespējas, kas arī netieši var mazināt konkurences ierobežojumu (saskaņotu darbību) riskus. Tādējādi secināms, ka pasūtītāji, iespējams, nepietiekami izmanto faktiskās iespējas kontrolēt ģenerālu uzņēmēja veikto apakšuzņēmēju piesaisti/maiņu pēc uzvaras iepirkumā.

(5)

- 15 Līdz 2016.gada 18.aprīlim PIL ir jāiestrādā Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 26.februāra Direktīvas Nr.2014/24/ES *par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK* (turpmāk – Direktīva Nr.2014/24/ES) prasības. Direktīvas Nr.2014/24/ES 71.pantā ir noteikts:

"2. Līgumslēdzēja iestādes iepirkuma procedūras dokumentos var lūgt vai dalībvalstis tām var prasīt lūgt, lai pretendents savā piedāvājumā norādītu to, par kādu līguma daļu tas ir paredzējis slēgt apakšuzņēmuma līgumus ar trešām personām, un visus ierosinātos apakšuzņēmējus.

*5. Būvdarbu līgumu gadījumā un attiecībā uz pakalpojumiem, kas tiks sniegti objektā, kas atrodas līgumslēdzēja iestādes tiešā uzraudzībā, pēc līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas un ne vēlāk kā sākot līguma izpildi, **līgumslēdzēja iestāde prasa, lai galvenais darbuuzņēmējs tai paziņotu savu šādos būvdarbos vai pakalpojumos iesaistīto apakšuzņēmēju vārdu un uzvārdu vai nosaukumu,** kontaktinformāciju un likumīgos pārstāvjus, ciktāl šāda informācija tobrīd ir zināma. Līgumslēdzēja iestāde prasa, lai līguma izpildes gaitā galvenais darbuuzņēmējs tai paziņotu par jebkādam izmaiņām minētajā informācijā, kā arī sniegtu prasīto informāciju par jebkuru jaunu apakšuzņēmēju, kuru tas vēlāk iesaista šādos būvdarbos vai pakalpojumos.*

Neatkarīgi no pirmās daļas dalībvalstis var tieši galvenajam darbuuzņēmējam uzlikt pienākumu sniegt prasīto informāciju.

Vajadzības gadījumā šā panta 6.punkta b) apakšpunkta vajadzībām prasītajai informācijai pievieno apakšuzņēmēju pašdeklarācijas, kā noteikts 59.pantā. Pasākumos, ko īsteno saskaņā ar šā panta 8.punktu, var noteikt, ka apakšuzņēmējiem, par kuriem informācija tiek sniegta pēc līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas, pašdeklarācijas vietā ir jāiesniedz sertifikāti un citi apliecinājoši dokumenti."

- 16 Savukārt 105.pantā ir noteikts: "*[..] Tāpat ir jānodrošina **pārredzamība apakšuzņēmēju kēdē,** jo tas sniedz līgumslēdzējām iestādēm informāciju par to, kas uz vietas viņu uzdevumā veic darbus būvlaukumā vai kuri uzņēmumi sniedz pakalpojumus ēkās, infrastruktūras objektos vai zonās,*

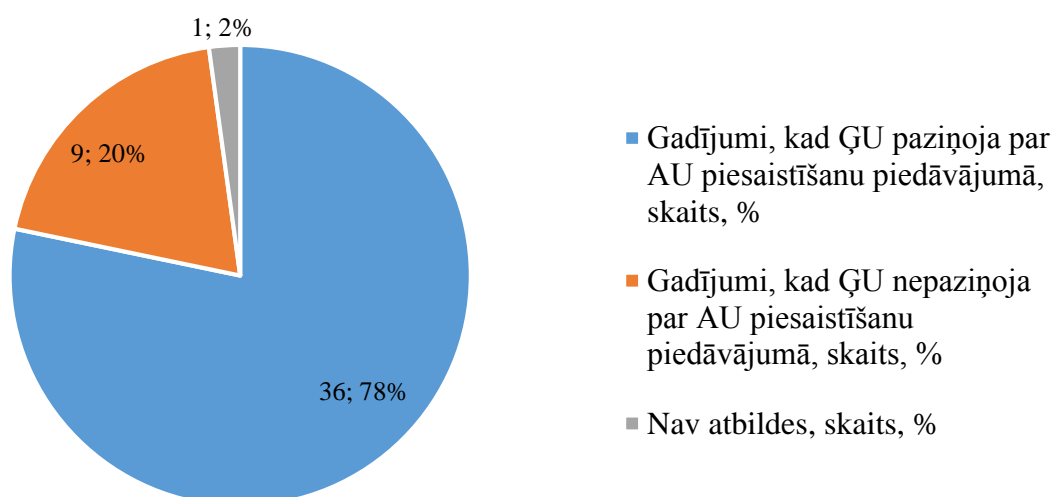
4

http://www.iub.gov.lv/sites/default/files/upload/Parkapumi_pirmsparbaudes_M_lapai_11.pdf, 4.lp.

piemēram, pilsētu domēs, pašvaldību skolās, sporta iestādēs, ostās vai automaģistrālēs, par kurām līgumslēdzējas iestādes ir atbildīgas vai kuras atrodas to tiešā uzraudzībā [..]”.

2. Apakšuzņēmēju piesaiste

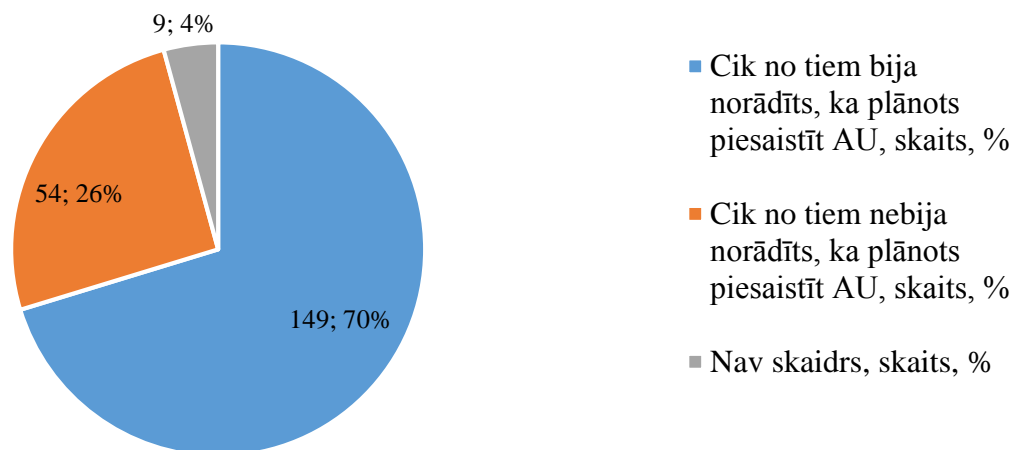
- 17 Izvērtējot pasūtītāju sniegtās atbildes, tika konstatēts, ka visos iepirkumu nolikumos bija iekļauta iespēja, ka iepirkuma uzvarētājs drīkst piesaistīt apakšuzņēmējus.
- 18 Izvērtējot, vai iepirkumu uzvarētāji savos iesniegtajos piedāvājumos norādīja, ka piesaistīs apakšuzņēmējus, tika konstatēts, ka 78% gadījumu pretendenti, kas turpmāk kļuva par uzvarētājiem, norādīja, ka plāno piesaistīt apakšuzņēmējus, savukārt 20% gadījumu tas nebija paziņots. Vienā gadījumā (2%) atbilde nebija norādīta. Iegūtie dati aplūkojami 1.attēlā.

1.attēls. **Gadījumu skaits un proporcija, kad iepirkuma uzvarētājs bija paziņojis piedāvājumā, ka plāno piesaistīt apakšuzņēmējus**

Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

- 19 Vērtējot visus pretendentes, ne tikai tos, kas uzvarēja (kopumā 212 piedāvājumos), konstatējams, ka situācija ir līdzīga: 70% piedāvājumu norādīts, ka pretendents plāno piesaistīt apakšuzņēmējus, 26% – nenorādīts, savukārt 4% gadījumu atbilde nebija sniegta. Iegūtie dati aplūkojami 2.attēlā.

2.attēls. Gadījumu skaits un proporcija, kad pretendents bija paziņojis piedāvājumā, ka plāno piesaistīt apakšuzņēmējus

Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

20 Apakšuzņēmējiem vairumā gadījumu tika plānots nodot specifiskus būvdarbus. Visbiežāk apakšuzņēmējiem plānots nodot darbus, kas saistīti ar iekšējiem un ārējiem komunikāciju tīkliem un ventilāciju, elektrību, vispārceltnieciskajiem darbiem. Tabulā Nr.1 aplūkojams apkopojums par darbiem, kurus iepirkuma uzvarētājs paredzējis nodot apakšuzņēmējiem.

Tabula Nr.1

Darbi, kurus paredzēts nodot apakšuzņēmējiem

<i>Darbi</i>	<i>Gadījumu skaits</i>
Iekšējie un ārējie komunikāciju tīkli, ventilācija	14
Elektrība	13
Vispārceltnieciskie darbi	10
Labiekārtošana	6
Apsardze, signalizācija	6
Ugunsdzēsības sistēmas	5
Ūdensvads un kanalizācija	5
Lifta ierīkošana	4
Apkure	4
Specifiski darbi	4
Nav identificējami konkrēti darbi	1

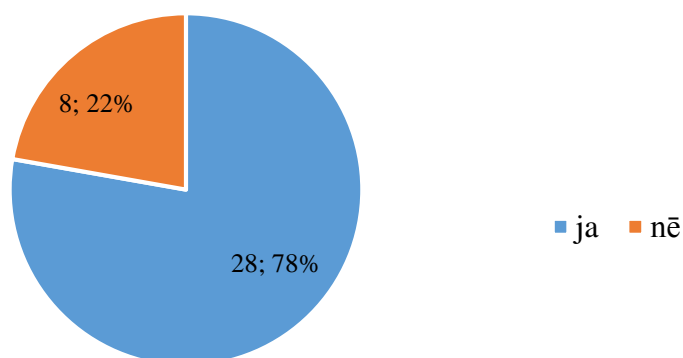
Avots: Uzraudzības lietā iegūtā informācija

21 Analizējot darbu veidus, kurus paredzēts nodot apakšuzņēmējiem, konstatējams, ka iepirkumu uzvarētāji, kas vairumā gadījumu ir t.s. lielās

būvniecības kompānijas, visbiežāk apakšuzņēmējus piesaista uz iekšējo un ārējo komunikāciju tīklu, ventilācijas darbiem, kā arī elektrības darbiem un vispārceltnieciskiem būvdarbiem. Tāpat konstatējams, ka atsevišķos gadījumos apakšuzņēmēju piesaiste ir tieši atkarīga no iepirkuma objekta specifikas. Secināms, ka apakšuzņēmēju piesaistīšana šādos gadījumos pirmšķietami ir vērtējama kā pamatota un nepieciešama.

- 22 Tāpat tā ir vērtējama kā pamatota gadījumos, kad tiek piesaistīts cits uzņēmums viena tirgus dalībnieka⁵ ietvaros. Izvērtējot tos gadījumus, kad apakšuzņēmējiem plānots nodot vispārceltnieciskos darbus, konstatējams, ka atsevišķos gadījumos tie tiek nodoti iepirkuma uzvarētāja saistītai sabiedrībai. Tā, piemēram, SIA „RE&RE” daļu no vispārceltnieciskiem būvdarbiem vairākos iepirkumos nodevusi SIA „Re&Re04”.
- 23 Vienlaikus vispārceltnieciskie darbi tiek nodoti arī nesaistītām sabiedrībām, kas, iespējams, ir specializējušās attiecīgā darba veikšanas jomā, piemēram, jumta likšanā vai starpsienu betonēšanā.
- 24 KP pieļauj, ka, gatavojot piedāvājumu, pretendents nevar garantēt, ka apakšuzņēmēji, kurus pretendents norādītu piedāvājumā, reāli arī veiktu darbus un/vai veiktu tos pieteiktajā apjomā. Izvērtējot, kā paziņotie apakšuzņēmēju piesaistīšanas plāni sakrīt ar reālo situāciju, tika konstatēts, ka faktiskā situācija atšķiras no plāna: 78% gadījumu (bāze – 36 atbildes) uzvarētājs mainīja apakšuzņēmēju skaitu un/vai sastāvu pēc uzvaras, savukārt 22% gadījumu – nemainīja. Dati vizualizēti 3.attēlā.

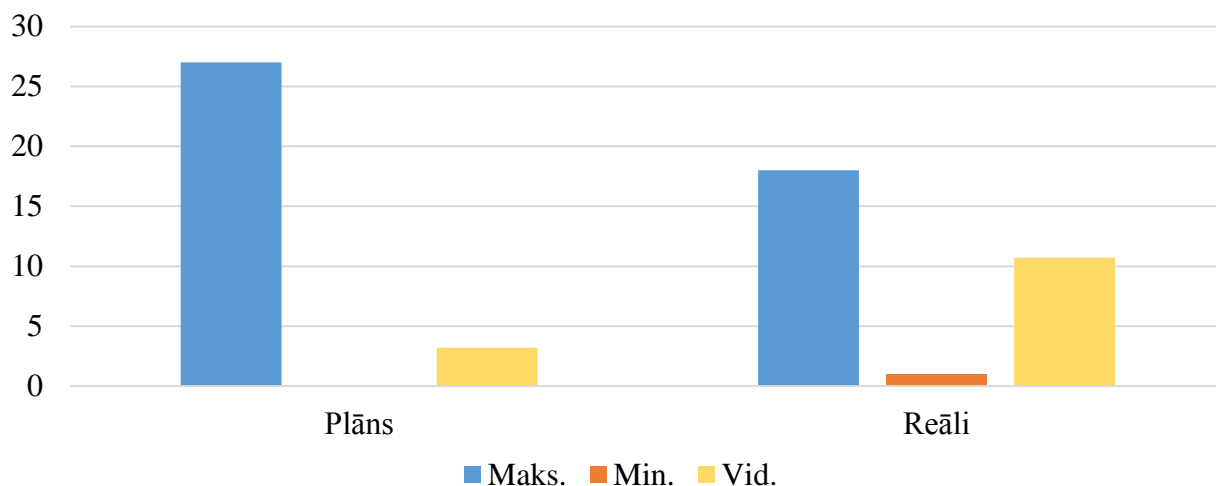
3.attēls. Gadījumu skaits un proporcija, kad mainījās uzvarētāja pieteiktie plāni par piesaistāmo apakšuzņēmēju skaitu un sastāvu

Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

- 25 Izvērtējot, cik daudz (viena līmeņa) apakšuzņēmējus bija plānots piesaistīt, tika konstatēts, ka vairumā gadījumu pretendenti sākotnēji plānoja

⁵ Konkurences likuma 1.panta 9.punkts: "tirgus dalībnieks — jebkura persona (arī ārvalsts persona), kura veic vai gatavojas veikt saimniecisko darbību Latvijas teritorijā vai kuras darbība ietekmē vai var ietekmēt konkurenci Latvijas teritorijā. Ja tirgus dalībniekam vai vairākiem tirgus dalībniekiem kopā ir izšķiroša ietekme pār vienu tirgus dalībnieku vai vairākiem citiem tirgus dalībniekiem, tad visus tirgus dalībniekus var uzskatīt par vienu tirgus dalībnieku."

piesaistīt vairāk nekā vienu apakšuzņēmēju (katrā no iepirkumiem). Vidējais apakšuzņēmēju skaits, kurus *pretendenti plānoja* piesaistīt, ir 3,2⁶ (maksimālais – 27, minimālais – 0). Vērtējot attiecībā pret uzvarētājiem, tika konstatēts, ka *uzvarētāji plānoja* piesaistīt vidēji 2,6 apakšuzņēmēju katrā iepirkumā (maksimāli – 18, minimāli – 0). Pēc faktiskās situācijas piesaistīto apakšuzņēmēju skaits vienā iepirkumā bija vidēji 10,7⁷ (maksimāli – 26, minimāli – 1⁸), kas trīs reizes atšķīrās no plānotā. Dati apkopoti 4.attēlā.

4.attēls. **Apakšuzņēmēju skaits, ko plānoja piesaistīt, un cik reāli bija piesaistīti**

Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

26 Izvērtējot, kā tieši tika mainīts apakšuzņēmēju skaits un/vai sastāvs, KP konstatēja, ka 18 gadījumos tika piesaistīti klāt jauni apakšuzņēmēji, divos gadījumos ģenerāluzņēmējs atteicies no sākotnēji iepļānotiem, savukārt astoņos gadījumos uzvarētājs vienlaikus gan piesaistīja jaunus, gan atteicās no sākotnēji iepļānotiem apakšuzņēmējiem (analizēti 28 iepirkumi).

27 Kopumā tendence ir šāda: pamatā, ja uzvarētājs piesaista klāt jaunus apakšuzņēmējus, tad šo jauno apakšuzņēmēju ir salīdzinoši daudz – līdz pat 26. Ja uzvarētājs maina apakšuzņēmēju sastāvu, t.i., no dažiem atsakās, dažus piesaista, tad to apakšuzņēmēju, no kuriem uzvarētājs ir atteicies, skaits vienmēr ir daudz mazāks, nekā no jauna piesaistīto skaits. Piemēram, "atlaiž" 1-2, piesaista to vietā 10-15 citus. Ievērojot, cik bieži ir sastopama šī situācija, KP uzskata, ka tas norāda uz to, ka piedāvājumos norādītie apakšuzņēmēji sākotnēji ir iekļauti formāli, t.i., jau sākotnēji apzinoties, ka situācija visdrīzāk mainīsies.

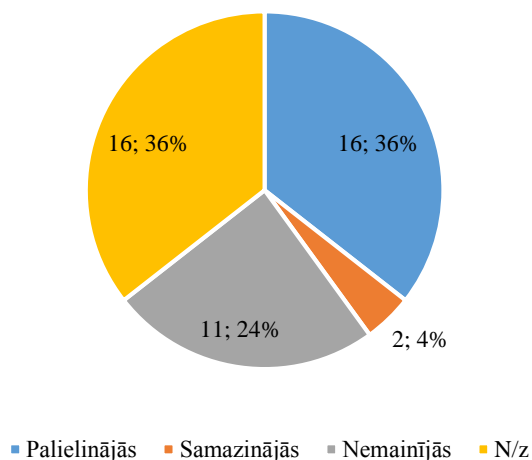
28 Tāpat KP izvērtēja, vai plāni par apakšuzņēmējiem nododamiem darbu apjomiem atšķiras no reāli nodotajiem darba apjomiem. Tas aplūkojams 5.

⁶ 459 pieteiktie apakšuzņēmēji 144 piedāvājumos.

⁷ 114 reāli piesaistītie apakšuzņēmēji 44 piedāvājumos.

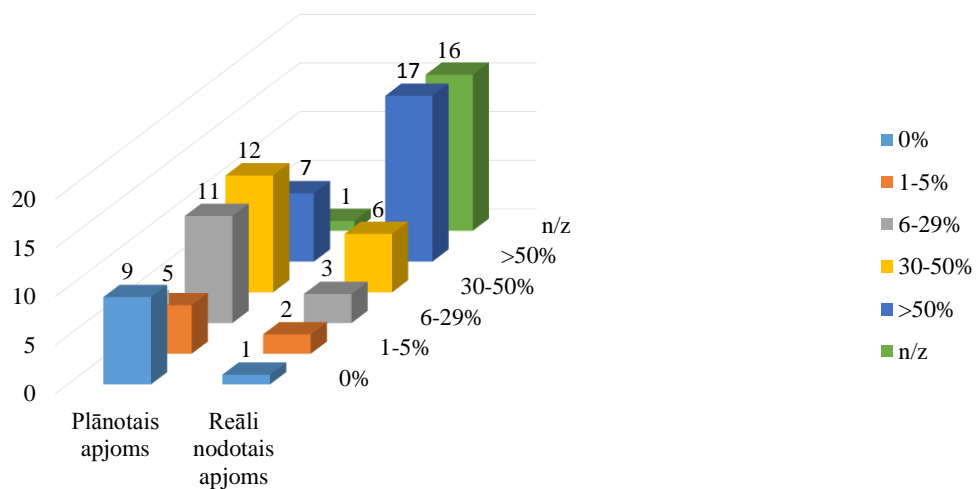
⁸ Vienā gadījumā ģenerāluzņēmēja un vienīgā iepļānotā apakšuzņēmēja sadarbība nenotika, ģenerāluzņēmējs veica visus darbus pats.

un 6.attēlā. 36% gadījumos uzvarētājs palielināja darba apjoma daļu, ko nodot apakšuzņēmējiem, 4% samazināja, savukārt 24% – nemainīja, vēl par 36% dati nav zināmi (n/z).

5.attēls. **Vai un kā izmainījās uzvarētāju pieteiktie plāni par apakšuzņēmējiem nododamo darba apjomu**

Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

6.attēls. **Kā izmainījās uzvarētāju pieteiktie plāni (darba apjoms, kuru bija plānots nodot apakšuzņēmējiem, un reālais nodotais darba apjoms, %, sadalījuma pa apjoma lielumiem)**

Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

29 5. un 6.attēlā atspoguļotie dati (45 iepirkumi) liecina, ka pretendentu pieteiktie plāni, kādu darba apjomu nodot apakšuzņēmējiem, būtiski atšķiras no faktiskās situācijas. 40% gadījumu uzvarētājs mainīja apakšuzņēmēju darba apjomu (36% palielināja, un 4% samazināja) un tikai 24% nemainīja. Ja nepiesaistīt apakšuzņēmējus bija pieteikts deviņos gadījumos, tad reāli apakšuzņēmēji netika piesaistīti tikai vienā gadījumā (sakarā ar to, ka sākotnēji iepļānotā sadarbība starp uzvarētāju un vienīgo

ieplānoto apakšuzņēmēju nenotika strīda dēļ). Ja nodot 6-29% darbu apjoma pieteiktajos plānos bija 11 gadījumos, tad reāli 6-29% darbu apjomi tika nodoti apakšuzņēmējiem tikai trīs gadījumos. Runājot par īpaši lieliem nododamiem darba apjomiem, kas ir virs 50%, piedāvājumos šādu darba apjomu bija plānots nodot apakšuzņēmējiem tikai septiņos gadījumos, taču realitātē šādi apjomi tika nodoti 17 gadījumos.

- 30 Izceļams arī tas, ka ir salīdzinoši daudz tādu gadījumu (16 jeb 36%), kad pasūtītājs nav informēts par to, vai un kāds darba apjoms faktiski tiek nodots apakšuzņēmējiem (5. un 6.attēlā segments/stabiņi, kas atzīmēti ar n/z – nav zināms).
- 31 Datu analīze liecina, ka procentuāli vidējais darba apjoms, kuru piedāvājumos bija pieteikts nodot apakšuzņēmējiem, bija 26% (43 iepirkumi). Savukārt faktiski vidējais nodotais darba apjoms bija 47% (29 iepirkumi⁹).
- 32 Kopumā konstatējams, ka gan apakšuzņēmēju skaita, gan sastāva, gan nododamo darba apjoma ziņā faktiskie rādītāji ievērojami pārsniedz ieplānotos.
- 33 Izvērtējot iemeslus, kāpēc uzvarētāji mainīja apakšuzņēmēju skaitu, sastāvu un tiem nododamo darba apjomu, KP Uzraudzībā ieguva tabulā Nr.2 apkopotās atbildes.

Tabula Nr.2

Apakšuzņēmēju skaita, sastāva un tiem nododama darba apjoma izmaiņu iemesli

<i>Iemesli (vienlaicīgi var būt vairāki)</i>	<i>Biežums</i>
Noslodze citos projektos	3
Būvdarbu specifika	3
Esošā apakšuzņēmēja resursu trūkums	2
Termiņi	2
Apakšuzņēmēja maksātspēja	1
Personāla izmaiņas	1
Strīds ar apakšuzņēmēju	1

Atbildēs par 35 no 45 iepirkumiem pasūtītāji nav minējuši minēto izmaiņu iemeslus.

Avots: Uzraudzības lietā iegūtā informācija

- 34 Ņemot vērā tik lielas atšķirības starp plāniem un faktisko situāciju, KP secina, ka tā informācija par darbu izpildi (apakšuzņēmēji, to skaits, sastāvs un tiem nododamais darba apjoms), kas iekļauta piedāvājumos, gan pasūtītājiem, izvērtējot un salīdzinot piedāvājumus, gan KP, izmeklējot publisko iepirkumu karteļu (nelikumīgas sadarbības) lietas, ir jāuztver tikai kā varbūtēja, kā arī jāņem vērā, ka faktiskie apakšuzņēmēji un tiem nodotais darba apjoms visdrīzāk būs citāds. Šāda situācija, īpaši ņemot vērā

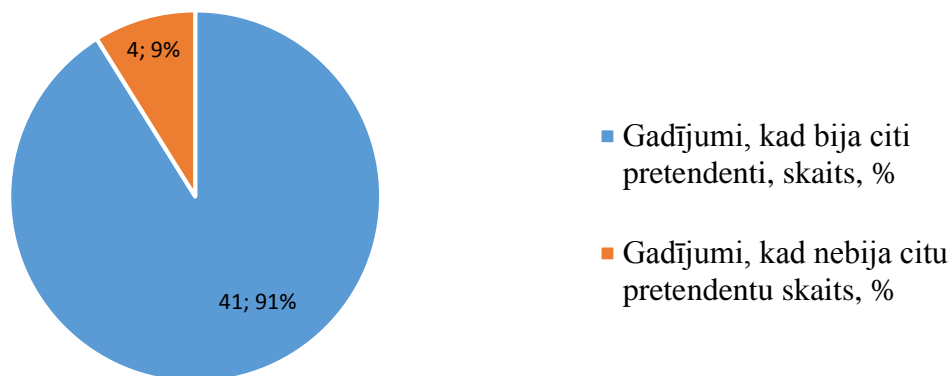
⁹ Ja plānoto ņemt tajos pašos 29 iepirkumos, nevis 43, tad vidējais plānotais ir 24%, t.i. praktiski sakrīt.

esošās PIL prasības par apakšuzņēmēju norādīšanu piedāvājumos, rada pasūtītāja maldināšanas risku: piedāvājumu izvērtēšanā attiecībā uz apakšuzņēmēju piesaisti pasūtītājs balstās uz datiem (pieteiktiem plāniem), kuri realitātē krasi mainīsies. Turklāt vairāk nekā trešdaļā gadījumu pasūtītājs vispār nav informēts par to, kas reāli izpilda darbus. Tas faktiski arī liecina par augstāk norādīto risku pasūtītājiem.

- 35 Izvērtējot, kādas sadarbības formas ir vairāk izplatītas, konstatēts, ka no 46 iepirkumu uzvarētājiem 36 jeb 78% bija SIA un AS. Desmit gadījumos jeb 22% uzvarētāji bija piegādātāju apvienības (t.sk. pilnsabiedrības, juridisko personu grupa).
- 36 Tika arī konstatēts, ka piegādātāju apvienības kā ģenerāluņēmēji divos no visiem desmit gadījumiem apakšuzņēmējiem nodeva lielus darbu apjomus (60-70%). Savukārt tad, kad uzvarētājs bija komercsabiedrība (SIA vai AS) (36 gadījumi), apakšuzņēmējiem četros gadījumos bija nodoti salīdzinoši lieli darbu apjomi (35-50%). Ievērojot mazu analizējamo notikumu skaitu, KP ieskatā nevar noteikt saistību starp būvkomersantu sadarbības formas veidu un to, vai un cik liels darbu apjoms tiek nodots apakšuzņēmējiem.

3. Citu iepirkumu izmeklēšanas lietās sastopamo situāciju analīze

- 37 Kontekstā ar pieredzi KL 11.panta pirmās daļas pārkāpumu lietu izmeklēšanā saistībā ar ģenerāluņēmēja un apakšuzņēmēja sadarbību, KP izvērtēja, vai iepirkumos ir sastopami tādi gadījumi, kā:
- 1) kad nebija citu pretendentu;
  - 2) kad kāds vai kādi no uzvarētājiem bija norādīti citu pretendentu piedāvājumos kā apakšuzņēmēji un kad bija arī faktiski piesaistīti kā apakšuzņēmēji;
  - 3) kad faktiski vienam apakšuzņēmējam bija nodots praktiski viss darba apjoms (90% un vairāk) vai ļoti būtisks darba apjoms, kas ļauj secināt, ka apakšuzņēmējs piedalās kā līdzvērtīgs sadarbības partneris (vairāk par 50%).
- 38 KP konstatēja, ka gadījumi, kad bija tikai viens pretendents, ir salīdzinoši reti – 46 izvērtētajos iepirkumos tādi bija tikai četri. Dati apkopoti 7.attēlā.

7.attēls. **Iepirkumu, kuros bija vienīgais pretendents, skaita īpatsvars kopējā iepirkumu skaitā**

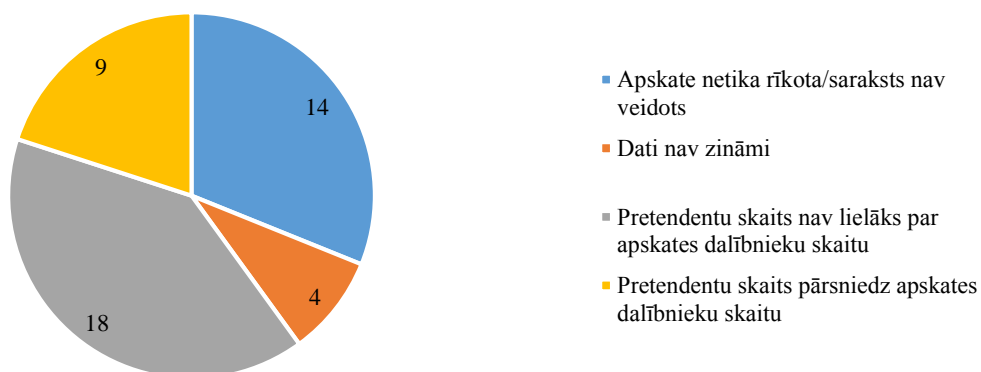
Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

- 39 KP konstatēja, ka nebija tādu gadījumu, kad pretendenti savos piedāvājumos kā apakšuzņēmēju norādījuši tirgus dalībnieku, kas tajā pašā iepirkumā būtu pieteicies kā pretendents-ģenerālu uzņēmējs. Vērtējot pēc faktiskās situācijas, bija tikai viens gadījums, kad starp faktiskajiem apakšuzņēmējiem bija tirgus dalībnieks, kas zaudēja tajā pašā konkursā kā ģenerālu uzņēmējs. Ņemot vērā minēto gadījumu proporciju, var secināt, ka kopumā nav raksturīgi, ka tirgus dalībnieki startē vienlaicīgi gan kā apakšuzņēmēji, gan kā ģenerālu uzņēmēji. Tomēr jāņem vērā, ka daudzos gadījumos pasūtītāji savās atbildēs norādīja informāciju nepilnīgi, līdz ar to secinājums var nebūt precīzs.
- 40 KP konstatēja, ka nav raksturīga situācija, kad viena apakšuzņēmēja rokās tiek nodots praktiski viss darbu apjoms (90% un vairāk). 46 iepirkumos konstatēti 11 gadījumi (iepirkumi), kad vienam apakšuzņēmējam tika nodoti 30-50% darbu apjoma, un divi gadījumi, kad vienam apakšuzņēmējam tika nodoti 51-70% darbu apjoma. 26 gadījumos (iepirkumos) darbu apjoms, kas nodots vienam apakšuzņēmējam, bija mazāks par 30%. Pārējos septiņos gadījumos attiecīgie dati nav zināmi.
- 41 KP uzskata, ka nav lietderīgi vērtēt, vai pastāv tendence, ka piedāvājumu gatavošanas stadijā dažādi pretendenti plāno piesaistīt vienus un tos pašus apakšuzņēmējus. Tas pamatojams ar lielo apakšuzņēmēju mainības tendenci un datu trūkumu (proti, pasūtītājiem nav informācijas). Analīzē KP ņēma vērā to, ka piedāvājumu gatavošanas stadijā pretendentiem var būt plāni piesaistīt konkrētus apakšuzņēmējus, bet, neskatoties uz to, ka šie plāni var būt ļoti konkrēti, pretendenti pasūtītājiem piedāvājumos neziņo, ievērojot, ka normatīvais regulējums to pieļauj.
- 42 Vērtējot sadarbību atļautas/aizliegtas horizontālās sadarbības kontekstā pēc Konkurences likuma 11.panta, KP secina, ka būvkomersantu sadarbības forma (ģenerālu uzņēmēja un apakšuzņēmēja attiecības vai piegādātāju apvienības attiecības) neietekmē novērtējumu pēc būtības.

43 Papildus KP izvērtēja, vai pastāv likumsakarība starp tirgus dalībnieku skaitu, kas piedalījās objekta apskatē, un iespējamiem iepirkumu kartelizācijas riskiem. Izrietot no pieņēmuma, ka godīgas konkurences apstākļos pretendenti pirms lēmuma pieņemšanas, vai iesniegt piedāvājumu (t.i., ieguldīt līdzekļus, lai sagatavotu projektu konkursam, uzvara kurā nav prognozējama), ir ieinteresēti pēc iespējas pilnīgāk iepazīties ar "projekta izejamiem datiem", t.i., apskatīt objektu, KP salīdzināja, cik pretendenti iesniedza piedāvājumus un cik komersanti piedalījās objekta apskatē. Uz iespējamu pārkāpumu var norādīt gadījumi, kad pretendentu skaits ir lielāks nekā to komersantu skaits, kas piedalījās objekta apskatē. Tas nosacīti varētu liecināt, ka pretendents iesniedz piedāvājumu, neizmantojot visas pieejamās iespējas izpētīt, ar ko būs jāsaskaras objektā. Šāda nosacīti pavirša attieksme varētu liecināt, ka piedāvājums nav gatavots ar mērķi uzvarēt, bet gan ar mērķi imitēt piedāvājumu par labu citam pieteicējam. KP atzīmē, ka šajā analīzes daļā secinājumi ir tikai pirmšķietami un pamatotākiem secinājumiem būtu veicama papildu analīze.

44 Objekta apskate netika rīkota vai arī apskates dalībnieku saraksts netika veidots 14 no 45 gadījumiem (iepirkumiem).

45 Vairākumā gadījumu – 18 no atlikušajiem 31 iepirkumiem – pretendentu skaits sakrīt ar objekta apskates dalībnieku skaitu (ir nozīme arī sastāvam, kas pagaidām netika pētīts) vai vismaz to nepārsniedz. Deviņos gadījumos objekta apskates dalībnieku skaits ir mazāks par pretendentu skaitu, savukārt četros gadījumos dati nav zināmi. Tas aplūkojams 8.attēlā.

8.attēls. **Pretendentu un objekta apskates dalībnieku skaits**

Avots: aprēķini, kas balstīti uz Uzraudzības lietā iegūtās informācijas

46 Tātad deviņos gadījumos pretendentu skaits bija lielāks par objekta apskates dalībnieku skaitu.

4. KOPSAVILKUMS UN SECINĀJUMI

Regulējuma ietvars un riski

- 1 PIL 20. un 68.panta regula nosakot pienākumus pretendētājam sniegt informāciju par apakšuzņēmējiem un pasūtītāja kontroles tiesību apjomu, var būt būtiska ietekme gan uz iepirkuma atklātumu, gan uz konkurences apstākļiem, piemēram, ietekmējot ar aizliegtām vienošanām saistītu risku veidošanos iepirkumos.
- 2 KP uzraudzības ietvaros neveica būvniecības regulējuma izvērtēšanu. Tikmēr KP secina, ka būvniecības regulējums var nodrošināt lielāku iepirkumu caurspīdīgumu un kontroli.
- 3 PIL 20.pants pieļauj sadarbības modeli, kur ģenerāluuzņēmējs var darboties tikai kā projekta vadītājs, minimāli iesaistoties izpildē un pat uzticot visus darbus apakšuzņēmējiem. Tāpat PIL 68.pants, nosakot vispārēju principu, ka uzvarētājs ir tiesīgs mainīt apakšuzņēmējus bez saskaņošanas ar pasūtītāju, izņemot noteiktos gadījumos, nodrošina pasūtītājam iespējas sekot līdzi apakšuzņēmēju nomaīnai tikai šajos gadījumos.
- 4 Tas, ka PIL noteiktās tiesības pretendētājam nenorādīt apakšuzņēmēju (ja nododamais darbu apjoms ir mazāks par 20%), kā arī tas, ka PIL pilnībā neuzliek pasūtītājam pienākumu kontrolēt apakšuzņēmēju maiņu darbu izpildes gaitā, samazina projekta posmu izpildes atklātumu un caurskatāmību, kas KP ieskatā pirmšķietami var ietekmēt gan ar konkurences pārkāpumiem saistītos riskus tirgū, gan iepirkuma caurspīdīgumu un tālāku būvniecības procesa uzraudzību. No izpētes secināms, ka pasūtītāja iniciatīva, līgumā ar uzvarētāju iekļaujot papildu atbildības un kontroles nosacījumus, ļauj uzlabot caurskatāmību un kontroli pār objektā strādājošiem uzņēmējiem.
- 5 Tāpat nesamērīga var būt prasība sniegt informāciju par apakšuzņēmējiem vienādā apmērā gan lielos, gan mazos iepirkumos. Piemēram, pretendētājam būvniecības iepirkumā ar līguma summu 5 milj. eiro jāsniedz ziņas par apakšuzņēmējiem, kuriem plānots nodot darbus vismaz 1 milj. eiro apmērā. Savukārt iepirkumā ar līguma summu 300 tūkst. eiro ziņas jāsniedz par apakšuzņēmējiem, kuriem plānots nodot darbus 60 tūkst. eiro apmērā.
- 6 PIL 20.panta ceturtā daļa nosaka, ka tikai lielos projektos ar līgumcenu virs 4,269 milj. eiro pretendētājam pie būtiskas darbu daļas nodošanas vienam apakšuzņēmējam (virs 50%) ir pienākums mainīt sadarbības formu ar apakšuzņēmēju uz piegādātāju apvienību. Vienlaikus šis 20.panta ceturtās daļas noteikums neattiecas uz iepirkumiem, kuru līgumcena ir zem 4,269 milj. eiro, kā arī gadījumiem, ja pretendents sadalījis darbu izpildi, kas pārsniedz 50%, diviem vai vairākiem apakšuzņēmējiem, pašam veicot tikai nelielu daļu darbu. KP ieskatā pirmšķietami minētie līguma summas un apakšuzņēmēju daļas sliekšņi var būt pārlietu augsti.

Izpētē veiktā apakšuzņēmēju piesaistes analīze un secinājumi

- 7 70% pretendentu un 78% uzvarētāju jau sākotnēji piedāvājumos paziņoja par plānu piesaistīt apakšuzņēmējus.
- 8 Apakšuzņēmējiem vairumā gadījumu tiek nodoti darbi, kas nav vispārceltnieciska būvniecība, bet, piemēram, iekšējo un ārējo komunikāciju ierīkošana, ūdensvads un kanalizācija, apkure, elektrība utt. vai specifiski ar iepirkumu saistīti darbi. Līdz ar to apakšuzņēmēju piesaistīšana pirmšķietami var tikt vērtēta kā pamatota un nepieciešama.
- 9 Pieteiktie plāni par konkrēto apakšuzņēmēju piesaisti un faktiska situācija ievērojami atšķiras. Proti, 78% gadījumu uzvarētājs mainīja apakšuzņēmēju skaitu un/vai sastāvu pēc uzvaras. Ja uzvarētāju plānos piesaistāmo apakšuzņēmēju vidējais skaits bija 2,6, tad faktiski – 10,7.
- 10 Ja uzvarētājs piesaista jaunus apakšuzņēmējus, tad šo jauno apakšuzņēmēju ir salīdzinoši daudz – līdz pat 26. Ja uzvarētājs maina apakšuzņēmēju sastāvu, t.i., dažus "atlaiž", dažus piesaista, tad "atlaisto" apakšuzņēmēju skaits vienmēr ir daudz mazāks nekā no jauna piesaistīto skaits. Šī tendence norāda uz to, ka piedāvājumos norādītie apakšuzņēmēji ir iekļauti drīzāk formāli, t.i., jau sākotnēji apzinoties, ka situācija var mainīties.
- 11 Pretendentu pieteiktie plāni, kādu darbu apjomu nodot apakšuzņēmējiem, arī būtiski atšķiras no faktiskās situācijas. Pastāv tendence, ka palielinās gan apakšuzņēmēju skaits, gan tiem nododamo darbu apjoms. 40% gadījumu uzvarētājs mainīja darbu apjomu apakšuzņēmējiem, savukārt 24% – nemainīja. No tiem gadījumiem, kad darbu apjoms tika mainīts, 70% gadījumu tās tika palielināts, un 5% – samazināts¹⁰.
- 12 Ir salīdzinoši daudz tādu gadījumu (vairāk nekā trešdaļa), kad pasūtītājs nav informēts par to, vai un kāds darbu apjoms faktiski tiks nodots apakšuzņēmējiem¹¹. Šis fakts var būt saistīts ar nepietiekamo pasūtītāja kontroli pār projekta realizācijas apstākļiem.
- 13 Vidējais darbu apjoms, kuriem piesaistīt apakšuzņēmēju, pieteiktajos plānos ir 26%, savukārt faktiskais nodotais apjoms vidēji ir 47%. Iemesli, kāpēc tiek mainīti sākotnēji pieteiktie plāni par apakšuzņēmēju skaitu, sastāvu un tiem nododamo darbu apjomu, pamatā ir noslodze citos objektos un resursu nepietiekamība.
- 14 Ņemot vērā augsto apakšuzņēmējiem nodotā darba apjoma pieaugumu, KP vērtējumā iepirkuma uzvarētāji, iespējams, nepietiekami precīzi plāno sākotnējo darbu apjoma daļu, kas tiks nodota apakšuzņēmējiem, vai arī pasūtītāju noteiktais darbu apjoms ir saplānots neprecīzi (projekta realizācijas laikā noskaidrojas, ka nepieciešami papildu darbi).

---

¹⁰ Viens gadījums, kad starp ģenerālu uzņēmēju un vienīgu apakšuzņēmēju notika strīds, un ģenerālu uzņēmējs darbus veica bez tā palīdzības, kas nav tipiska situācija.

¹¹ Daļa gadījumu saistīta ar to, ka uz datu iesniegšanas brīdi līgumi vēl nebija pilnīgi izpildīti, līdz ar to pasūtītājiem nevarēja būt pilnīga informācija par faktiski nodotajiem darbu apjomiem, bet šo gadījumu skaits nav nozīmīgs – 3% no 2013.gadā izsludinātajiem iepirkumiem.

- 15 Ņemot vērā tik lielas atšķirības starp plāniem un faktisko situāciju, KP secina, ka tā informācija par darbu izpildi, kas iekļauta piedāvājumos, gan pasūtītājiem, izvērtējot un salīdzinot piedāvājumus, gan KP, izmeklējot publisko iepirkumu karteļu lietas, ir jāuztver tikai kā varbūtēja, un jāņem vērā, ka faktiskie apakšuzņēmēji un tiem nodotais darba apjoms visdrīzāk būs citāds.
- 16 70% gadījumu pasūtītājs nevar būt drošs, ka sākotnējais piedāvājums, kurš tika izraudzīts, tiks īstenots atbilstoši pieteiktajam plānam. Šāda situācija rada pasūtītāja maldināšanas risku: piedāvājumu izvērtēšanā par apakšuzņēmēju piesaisti pasūtītājs balstās uz datiem (pieteiktiem plāniem), kuri realitātē krasi mainīsies. Ievērojot šo tendenci, KP uzskata, ka no līguma izpildes kontroles viedokļa ir īpaši svarīgi, lai pasūtītājam būtu normatīvajā regulējumā noteikts pienākums līgumā atrunāt apakšuzņēmēju piesaistīšanas/maiņas noteikumus un sekot, lai šīs izmaiņas ar pasūtītāju tiktu saskaņotas.
- 17 Izvērtējot saņemto informāciju, konstatējams, ka viens no iemesliem, kāpēc pasūtītājs būtu ieinteresēts slēpt ģenerālu uzņēmēja apakšuzņēmēju maiņu vai citas neatbilstības projekta dokumentācijai, ir Eiropas Savienības fondu līdzmaksājumu iespējama zaudēšana. Pasūtītājs gadījumos, kad ģenerālu uzņēmēja darbība objektā nenorit, ievērojot PIL prasības, var nebūt pietiekami motivēts vai kompetents veikt to kontroli.
- 18 Lai gan kopš 2012.gada PIL redakcijas var nenorādīt apakšuzņēmējus, kuru darba daļa ir līdz 20%, pasūtītājs ir tiesīgs pieprasīt ģenerālu uzņēmēju informēt par visiem piesaistītajiem apakšuzņēmējiem. KP vērtētajos iepirkumos tikai vienā gadījumā tika konstatēts, ka pasūtītājs šādi rīkojās, ko motivēja ar to, ka pats bija ieinteresēts kontrolēt, kas notiek tās būvobjektā.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem un publiskām iestādēm, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju. Īpaša pateicība ir Iepirkumu uzraudzības birojam par sadarbību datu iegūšanā.

Par tirgus uzraudzībām

Konkurences padome veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē:
<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>*

Informēt Konkurences padomi par iespējamām pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome

Brīvības 55, 2.korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: konkurence@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

[@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)